



01.02.2017

Kaj/38

## § 84

### Valtuutettu Mika Ebelingin aloite natsi-Saksalle luovutettujen kahdeksan juutalaisen muistamisesta

HEL 2016-006925 T 00 00 03

#### Päätös

Puheenjohtajan ehdotuksesta kaupunginvaltuusto päätti panna asian pöydälle.

Esittelijä

Kaupunginhallitus

Lisätiedot

Anna Villeneuve, hallintoasiantuntija, puhelin: 310 36045  
anna.villeneuve(a)hel.fi

#### Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

#### Päätösehdotus

Kaupunginvaltuusto päättää katsoa valtuutettu Mika Ebelingin aloitteen loppuun käsitellyksi.

#### Esittelijän perustelut

Valtuutettu Mika Ebeling ja 18 muuta valtuutettua esittävät aloitteensa, että Helsingin kaupunki kunnioittaa "kompastuskivin" tai vastavalla tavalla Suomen natsi-Saksalle luovuttamaa kahdeksaa juutalaista.

Kaupunginvaltuuston työjärjestyksen 22 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus esittää valtuuston käsiteltäväksi aloitteen, jonka on allekirjoittanut vähintään 15 valtuutettua.

Kaupunginhallitus viittaa kaupunginmuseon johtokunnan, kaupunkisuunnittelulautakunnan ja yleisten töiden lautakunnan lausuntoihin ja toteaa, että aloitteessa esitetty muistamisen tapa, ns. "stolperstein" ("kompastuskivi") -muistolaatat ovat koskettava tapa muistaa ja vaalia traagisen kohtalon kokeneiden juutalaisten muistoa. Muistolaatat ovat pysäyttävä ja samalla eleetön tapa tuoda historian tapahtumia arkiseen kaupunkiympäristöön.

Helsingissä on jo ennestään kaksi juutalaisuhrien muistoksi pystytettyä muistomerkkiä, joista tunnetumpi on Tähtitorninvuorella: Apua hakevat kädet -teoksen suunnittelivat Rafael Wardi ja Niels Haukeland. Teoksen sivuille on mm. kaiverrettu luovutettujen pakolaisten nimet. Toinen,



vähemmän tunnettu muistomerkki on Harry Kivijärven yhdessä Sam Vannin kanssa suunnittelema Juutalaisuhrien muistomerkki vuodelta 1970 Kampissa, juutalaisen seurakunnan sisäpihalla, Malminkatu 26:ssa.

Kaupunginhallitus viittaa saatuihin lausuntoihin ja katsoo, että aloitteessa ehdotetut muistolaatat toimivat kadun pintamateriaalina, eikä liikennesuunnittelun kannalta ole estettä käyttää metallisia laattoja jalkakäytävän päällystemateriaalina. Materiaalin tulee toki olla sellaista, ettei siitä aiheudu liukastumista tai kompastumista, eikä se vaaranna katutilan esteettömyyttä. Esimerkiksi sijoittamalla laatat reunakiveykseen, voitaisiin esteettömyys ja turvallisuus varmistaa.

Lopuksi kaupunginhallitus toteaa, että muistomerkin suunnittelussa ja toteutuksessa tulee noudattaa rakennusviraston ehtoja ja ohjeita sekä saada ao. kiinteistönomistajien suostumus. Taiteilija Gunter Demnigin tekijänoikeuksia tulee kunnioittaa ja selvittää hänen kiinnostuksensa ja mahdollisuutensa teosten toteuttamiseen.

**Esittelijä**

Kaupunginhallitus

**Lisätiedot**

Anna Villeneuve, hallintoasiantuntija, puhelin: 310 36045  
anna.villeneuve(a)hel.fi

**Liitteet**

- 1 Ebeling Mika, valtuustoaloite Kvsto 8.6.2016 asia 24
- 2 Stolperstein, kompastuskivi - kuva

**Muutoksenhaku**

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

**Otteet**

**Ote**  
Aloitteen tekijä

**Otteen liitteet**  
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano  
Esitysteksti  
Liite 1

**Tiedoksi**

Kaupunkisuunnittelulautakunta  
Kaupunkisuunnitteluvirasto  
Rakennusvirasto  
Yleisten töiden lautakunta



01.02.2017

Kaj/38

Kaupunginmuseo  
Kaupunginmuseon johtokunta

## Päätöshistoria

Kaupunginvaltuusto 18.01.2017 § 41

HEL 2016-006925 T 00 00 03

### Päätös

Puheenjohtajan ehdotuksesta kaupunginvaltuusto päätti panna asian pöydälle.

30.11.2016 Pöydälle

### Esittelijä

Kaupunginhallitus

### Lisätiedot

Anna Villeneuve, hallintoasiantuntija, puhelin: 310 36045  
anna.villeneuve(a)hel.fi

Kaupunginhallitus 14.11.2016 § 1003

HEL 2016-006925 T 00 00 03

### Päätös

Kaupunginhallitus päätti esittää kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto päättää katsoa valtuutettu Mika Ebelingin aloitteen loppuun käsitellyksi.

### Esittelijä

apulaiskaupunginjohtaja  
Anni Sinnemäki

### Lisätiedot

Anna Villeneuve, hallintoasiantuntija, puhelin: 310 36045  
anna.villeneuve(a)hel.fi

Kaupunginmuseon johtokunta 25.10.2016 § 66

HEL 2016-006925 T 00 00 03

### Lausunto

---

**Postiosoite**

PL 10  
00099 HELSINGIN KAUPUNKI  
kaupunginkanslia@hel.fi

**Käyntiosoite**

Pohjoisesplanadi 11-13  
Helsinki 17  
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

**Puhelin**

+358 9 310 1641

**Faksi**

+358 9 655 783

**Y-tunnus**

0201256-6

**Tilinro**

FI0680001200062637

**Alv.nro**

FI02012566



Kaupunginmuseo johtokunta antoi natsi-Saksalle luovutettujen kahdeksan juutalaisen muistamista koskevasta valtuustoaloitteesta seuraavan lausunnon:

Toisen maailman sodan aikana Suomesta luovutettiin Saksaan kahdeksan juutalaispakolaista, joiden joukossa oli myös lapsia. Heidät kuljetettiin 6. marraskuuta 1942 S/S Hohenhörn-laivalla Helsingin Eteläsaamasta Tallinnaan ja sieltä erinäisten vaiheiden ja työleirien kautta lopulta Auschwitzin keskitysleirille. Heistä vain yhden tiedetään pelastuneen. Muut menehtyivät.

Luovutetut henkilöt olivat tulleet Suomeen pakolaisina Saksan miehittämiltä alueilta. Aloitteen mukaan kaikkien luovutusta edeltävät asuinpaikat eteläisessä Helsingissä kuitenkin tunnetaan. Luovutetut olivat: Heinrich Huppert (s. 26.11.1896 Wien, k. Auschwitz); Kurt Huppert (s. 29.8.1931 Wien, k. Auschwitz); Franz Olof Kollman (s. 15.5.1941 Helsinki, k. Auschwitz); Georg Kollman s. 19.11.1912 Wien, k. 3.10.1992 Israel); Janka Kollman (s. 10.9.1910 Niregyháza, k. Auschwitz); Elias Kopelowsky (s. 22.9.1882 Ilgen, k. Auschwitz); Hans Robert Martin Korn (s. 26.6.1919 Bielitz, k. Auschwitz); Hans Szybilskij (s. 29.8.1907 Elberfeld, k. Auschwitz). Joukosta ainoa selvinnyt oli Georg Kollman.

Johtokunta toteaa, että Helsingissä on jo ennestään kaksi juutalaisuhrien muistoksi pystytettyä muistomerkkiä, joista tunnetumpi on Tähtitorinvuorella: Apua hakevat kädet –teoksen suunnittelivat Rafael Wardi ja Niels Haukeland.

<https://www.hamhelsinki.fi/sculpture/juutalaispakolaisten-muistomerkki-apua-anovat-kadet-niels-haukeland-rafael-wardi/>

Juutalaispakolaisten muistomerkki paljastettiin 5.päivänä marraskuuta 2000 sen paikan läheisyydessä, josta pakolaisia kuljettanut laiva lähti. Runsaasti juutalaisten elämään ja historiaan liittyvää symboliikkaa sisältävä muistomerkki koostuu kivipaadesta ja kahdesta siihen nojaavasta veistosmaisesta reliefistä. Sen sivuille on kaiverrettu asiaan liittyvää tekstiä sekä luovutettujen pakolaisten nimet. Kaksi metriä pitkä ja metrin korkuinen kivipaasi on Ylämaan vaaleaa graniittia. Kivipaateen nojaavaan pronssireliefiin on kuvattu apua anovat kädet. Paaden toisella sivulla on teräkseen valettu peilimäisesti heijastava reliefiveistos. Muistomerkkikokonaisuutta ympäröi nupukivistä rakennettu käden muotoinen alue, johon voi liittää metaforan uhrien muiston pitämisestä kämmenellä.

Toinen, vähemmän tunnettu muistomerkki on Harry Kivijärven yhdessä Sam Vannin kanssa suunnittelema Juutalaisuhrien muistomerkki vuodelta 1970 Kampissa, juutalaisen seurakunnan sisäpihalla, Malminkatu 26:ssa.



<https://hamhelsinki.fi/sculpture/juutalaisuhrien-muistomerkki-harry-kivi-jarvi/>

Kaupunginmuseon johtokunta pitää aloitteessa esitettyä muistamisen tapaa, ns. ”stolperstein-” (”kompastuskivi”) muistolaattoja koskettavana tapana muistaa ja vaalia traagisen kohtalon kokeneiden juutalaisten muistoa. Samanlaisia katukiveykseen kiinnitettyjä metallilaattoja on voinut aiemmin nähdä Saksassa ja alkuperäinen konsepti onkin taiteilija Gunter Demnigin luoma, kuten aloitteessa todetaan. Tämän tapainen muistaminen on pysäyttävä ja samalla eleetön tapa tuoda historian tapahtumia arkiseen kaupunkiympäristöön. Kaupunginmuseon johtokunta ei näe estettä sille, että jokin taho haluaa toteuttaa ”kompastuskivet” kyseisten luovutettujen henkilöiden asuinpaikkojen edustalle, mutta toteaa samalla, että kaupunginmuseolla ei tällaiseen ole resursseja. Lisäksi suunnittelussa ja toteutuksessa tulee noudattaa yleisten töiden lautakunnan ja rakennusviraston ehtoja ja ohjeita sekä saada ao. kiinteistönomistajien suostumus. Mikäli muistaminen aiotaan toteuttaa esitetyllä tavalla, tulee kunnioittaa myös Gunter Demnigin tekijänoikeuksia ja selvittää taiteilijan kiinnostus ja mahdollisuudet teoksen toteuttamiseen. Suunnitelmasta olisi hyvä kuulla myös kaupungin taidemuseon kanta, jolle vastuu kaupungin julkisesta taiteesta kuuluu.

Esittelijä

museonjohtaja  
Tiina Merisalo

Lisätiedot

Tiina Merisalo, museonjohtaja, puhelin: +358 9 310 36485  
tiina.merisalo(a)hel.fi

Yleisten töiden lautakunta 06.09.2016 § 354

HEL 2016-006925 T 00 00 03

Lausunto

Yleisten töiden lautakunta antoi kaupunginhallitukselle Natsi-Saksalle luovutettujen kahdeksan juutalaisen muistamista koskevasta valtuustoaloitteesta seuraavan lausunnon:

Yleisten töiden lautakunta pitää muistomerkkiä koskeva aloitetta kannatettavana ja katsoo, että kaupungin osallistuminen aloitteessa mainittuun kansainväliseen kunnianosoitukseen on tärkeää.

Yleisten töiden lautakunta kuitenkin kiinnittää huomiota kadun kunnossa- ja puhtaanapidosta annetun lain (669/1978) mukaiseen kunnan lakisääteiseen velvollisuuteen huolehtia kadun kunnossa- ja puhtaanapidosta ja kadun pitämisestä liikenteen tarpeiden edellyttämässä kunnos-



01.02.2017

Kaj/38

sa ja toteaa, että muistomerkkilaatat olisi syytä asentaa kadun tasoon. Mikäli kadulle asennetaan kadun pinnasta ulkoneva laatta, vaarana saattavat olla paitsi kaatumisvahingot, myös katutilan esteettömyyden vaarantuminen.

Lisäksi lautakunta katsoo, että laattojen asennuksessa on huomioitava mahdollisuudet kunnossa- ja puhtaanapitotoimenpiteiden asianmukaiseen suorittamiseen ja muistolaattojen vahingoittumisvaara kadunhoitotöiden vuoksi. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi yleisten töiden lautakunta katsoo, että muistomerkin suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaavan tahon olisi tarpeen sopia rakennusviraston kanssa muistomerkin tarkemmasta sijoittamisesta sekä yllä- ja kunnossapitoon liittyvistä seikoista.

Yleisten töiden lautakunta toteaa vielä, että mikäli muistolaatat sijoitetaan alueelle, joka ei kuulu kaupungin kokonaisvastuuhoidon piiriin, olisi asianomaista kiinteistöä asiassa syytä kuulla, sillä kiinteistön edustalle sijoitetut muistomerkit saattavat vaikuttaa myös tontinomistajan velvollisuuksiin.

Esittelijä

kaupungininsinööri  
Raimo K Saarinen

Lisätiedot

Suvi Kokkonen, lakimies, puhelin: 310 39952  
suvi.kokkonen(a)hel.fi

Kaupunkisuunnittelulautakunta 06.09.2016 § 273

HEL 2016-006925 T 00 00 03

Lausunto

Kaupunkisuunnittelulautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavan lausunnon:

Valtuustoaloitteessa ehdotetut muistolaatat toimivat kadun pintamateriaalina. Liikennesuunnittelun kannalta ei ole estettä käyttää metallisia laattoja jalkakäytävän päällystemateriaalina, mikäli niistä ei muodostu Tieliikenneasetuksen mukaisia tiemerkintöjä. Materiaalin tulee myös olla sellaista, ettei siitä aiheudu liukastumista tai kompastumista.

Esittelijä

liikennesuunnittelupäällikkö  
Reetta Putkonen

Lisätiedot

Pekka Nikulainen, liikenneinsinööri, puhelin: 310 37122

Postiosoite

PL 10  
00099 HELSINGIN KAUPUNKI  
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13  
Helsinki 17  
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566



01.02.2017

Kaj/38

---

pekka.nikulainen(a)hel.fi

---

**Postiosoite**

PL 10  
00099 HELSINGIN KAUPUNKI  
kaupunginkanslia@hel.fi

**Käyntiosoite**

Pohjoisesplanadi 11-13  
Helsinki 17  
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

**Puhelin**

+358 9 310 1641

**Faksi**

+358 9 655 783

**Y-tunnus**

0201256-6

**Tilinro**

FI0680001200062637

**Alv.nro**

FI02012566